

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ.
ЧИННИКИ ЇХ ФОРМУВАННЯINVESTMENT CLIMATE AND INVESTMENT ATTRACTIVENESS.
THEIR FORMATION FACTORS

УДК 330.322

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct47-11>**Бормотова М.В.**

к.е.н., доцент, доцент кафедри управління державними і корпоративними фінансами Український державний університет залізничного транспорту

Луценко І.В.

викладач вищої категорії, викладач-методист Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

Смолова А.С.

студентка Український державний університет залізничного транспорту

Bormotova Maryna

Ukrainian State University of Railway Transport

Lutsenko Irina

Lozova Branch of Kharkiv State Automobile and Road College

Smolova Anastasiia

Ukrainian State University of Railway Transport

У статті досліджено наукові підходи до трактування сутності понять «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість», їх тотожність чи відмінність, а також на цій основі запропоновано авторське трактування понять «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість». Зроблено висновок, що однією з відмінностей визначень поняття «інвестиційний клімат» є те, що інвестиційний клімат – це поняття, яке доречно використовувати на рівні держави, регіону, галузі. Відносно підприємств це поняття використовувати не доцільно. Проведено групування існуючих визначень поняття «інвестиційна привабливість» за сутнісними ознаками. Відокремлено ще одну сутнісну ознаку у визначенні поняття «інвестиційна привабливість», а саме трактування інвестиційної привабливості як інтегрального показника. Україна завдяки своєму потенціалу, достатньо кваліфікованим трудовим ресурсам, ємності внутрішнього ринку є державою із суттєвим простором для інвестиційної діяльності. У статті розглянуто чинники формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату, а також сукупність ризиків та невизначеностей.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, групування, сутнісна ознака, чинники формування.

В статье исследованы научные подходы к трактовке сущности понятий «инвестиционный климат» и «инвестиционная при-

влекательность», их тождественность и различия. Предложено авторское определение понятий «инвестиционный климат» и «инвестиционная привлекательность». Сделан вывод о том, что одним из существенных отличий понятий «инвестиционный климат» и «инвестиционная привлекательность» является то, что понятие «инвестиционный климат» целесообразно использовать на уровне государства, региона, отрасли. В отношении предприятия корректнее использовать понятие «инвестиционная привлекательность». Проведена группировка существующих определений понятия «инвестиционная привлекательность» по сущностным признакам. Выделен еще один признак в определении инвестиционной привлекательности, а именно трактовка инвестиционной привлекательности как интегрального показателя. Украина благодаря своему потенциалу, достаточно квалифицированным трудовым ресурсам, высокой емкости внутреннего рынка является государством с большими возможностями для инвестиционной деятельности. В статье рассмотрены факторы формирования в Украине благоприятного инвестиционного климата, а также совокупность рисков и неопределенностей.

Ключевые слова: инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, группировка, сущностный признак, факторы формирования.

The article examines the existing scientific approaches to interpret the essence of the concepts of "investment climate" and "investment attractiveness", as well as their equivalence and difference. Based on the researches performed, the authors' representation of these two concepts mentioned is proposed. It is concluded that one of the essential differences between the definitions of the concept of investment climate is that it is a concept that should be used at the level of the state, region, industry. It is not advisable to use this concept for the enterprises, as the basis for determining the investment climate, in practice, consists of the environmental factors only. Grouping of the existing definitions of the concept of investment attractiveness by essential features is also conducted. Another essential feature in defining the investment attractiveness is highlighted, namely the interpretation of investment attractiveness as an integral indicator. Due to its potential, sufficiently qualified labor resources and volume of the internal market, Ukraine is a country with significant space for investment activities. The article considers the formation factors of a favorable investment climate in Ukraine, as well as a set of risks and uncertainties. The formation factors of a favorable investment climate in Ukraine are: economically advantageous location of one of the world's largest markets; natural resource potential; level of development of industrial production; highly skilled and competitive workforce; unformed goods market; unsatisfied residential demand. At the same time, the formation of investment climate is influenced by a set of risks and uncertainties, among which we can mention the following: the military conflict in eastern Ukraine; instability of the country's political situation; insecurity of the economic legislation and the current economic situation; high inflation; incompleteness and inaccuracy of information on the condition of investment objects; low effective demand of the population due to the lowest minimum and average wages in Ukraine among the European countries; fluctuations in market infrastructure, prices, exchange rates.

Key words: investment climate, investment attractiveness, grouping, essential feature, formation factors.

Постановка проблеми. Нині інвестиції є одним із важливих засобів забезпечення необхідних умов виходу з економічної кризи, що відіграють значну роль у формуванні економічного зростання та сприяють прогресивному розвитку нашої держави. Але нестача капіталу є головною проблемою розвитку всіх галузей. Саме тому великого значення

набуває налагодження стабільного інвестиційного процесу в країні.

Для проведення якісного і глибокого аналізу інвестиційної привабливості перш за все варто дослідити наукові підходи до трактування сутності понять «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість», їх тотожність чи відмінність, а

також на цій основі запропонувати авторське трактування досліджуваних категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та практичні основи формування інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості досліджено такими видатними зарубіжними і вітчизняними вченими, як: Г. Бирман [1], І. Бланк [2], В. Гриньова [3], С. Гуткевич [4], Т. Лепейко [3], В. Струніна [5] та ін. Але досі не існує єдиної точки зору щодо визначення цих понять, що зумовлює необхідність подальшого дослідження цих питань.

Постановка завдання. Метою дослідження є подальший розвиток розуміння сутності понять «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість», обґрунтування відмінностей цих категорій, групування визначень поняття «інвестиційна привабливість» за сутнісними ознаками

Виклад основного матеріалу дослідження.

Економічна категорія «інвестиційний клімат» дає змогу визначити ту систему орієнтирів, у межах якої відбувається процес інвестування, а на основі цього – напрями ефективного використання інвестицій. У наукових колах зустрічаються різні розуміння сутності категорії «інвестиційний клімат». Найбільш повним та сутнісним, на нашу думку, є визначення інвестиційного клімату В. Струніної [5]: інвестиційний клімат – це сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, соціально-культурних, організаційно-правових та географічних чинників, наявних у тій чи іншій країні, які приваблюють або відштовхують інвесторів. Слід зазначити, що наведені чинники можуть бути як об'єктивними, так і суб'єктивними, здійснювати вплив позитивного чи негативного характеру. Також варто підкреслити, що сьогодні не існує єдиного підходу до трактування кількості чинників, що зумовлюють формування інвестиційного клімату. Указаним чинникам треба дати адекватну кількісну оцінку, на підставі якої можливий порівняльний аналіз інвестиційного клімату держави, регіону або галузі. Інвестиційний клімат як поняття доцільно розглядати на рівні держави, регіону, галузі.

Україна завдяки своєму потенціалу, значним трудовим ресурсам, імовірній ємності внутрішнього ринку є державою із суттєвим простором для інвестиційної діяльності. Чинниками формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату є:

- вигідне географічне положення (Україна має доступ до стратегічних ринків, зокрема Європейського Союзу – одного з найбільших світових ринків, країн Середнього Сходу);
- природно-ресурсний потенціал (інвестиційне значення в Україні мають три види природних ресурсів: мінеральні, земельні й рекреаційні);
- рівень розвитку промислового виробництва;
- висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила;

- неформований ринок товарів (Україна потенційно є одним із найбільших ринків у Європі);
- незадоволений попит населення.

Водночас на формування інвестиційного клімату впливає сукупність ризиків та невизначеностей, серед яких необхідно насамперед назвати:

- військовий конфлікт на Сході України;
- нестабільність політичної ситуації в країні;
- нестабільність економічного законодавства та поточної економічної ситуації;
- високий рівень інфляції;
- неповноту та неточність інформації про стан інвестиційних об'єктів;
- низький платоспроможний попит населення внаслідок найнижчої мінімальної та середньої зарплати в Україні серед європейських країн;
- коливання ринкової інфраструктури, цін, курсів валют.

Категорія «інвестиційний клімат» тісно пов'язана з низкою первинних та похідних категорій, однією з яких є категорія «інвестиційна привабливість». Як і у випадку з категорією «інвестиційний клімат», в економічній літературі дотепер також не вироблено єдиного підходу до визначення сутності категорії «інвестиційна привабливість», яка, як і перша, має комплексний характер. На підставі вивчення існуючих у літературних джерелах точок зору до визначення поняття «інвестиційна привабливість» було проведено їх групування за головною сутнісною ознакою, покладеною в основу визначення (табл. 1). Такі сутнісні ознаки, як ефективність, можливість для інвесторів, сукупність чинників як порівняльний показник, відокремлено К.В. Цуберою. Але, на нашу думку, треба виділити ще одну сутнісну ознаку, а саме трактування інвестиційної привабливості як інтегрального показника. Визначення інвестиційної привабливості В.М. Бондарь як інтегральної характеристики окремих підприємств, галузей, регіонів, країни у цілому з позицій перспективності розвитку, дохідності інвестицій та рівня інвестиційних ризиків є найбільш повним. Слід відзначити, що це універсальне і водночас сутнісне визначення, яке охоплює всі рівні, а саме макро-, мезо- і мікрорівень.

Однією з відмінностей визначень поняття «інвестиційний клімат», на нашу думку, є те, що інвестиційний клімат – це поняття, яке доцільно використовувати на рівні держави, регіону, галузі. Відносно підприємств це поняття використовувати не доцільно, тому що в основу визначення інвестиційного клімату покладено практично тільки чинники зовнішнього середовища. По відношенню до підприємства доцільно використовувати термін «інвестиційна привабливість».

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізувавши погляди на визначення понять «інвестиційний клімат» та «інвестиційна

Систематизація дефініцій поняття «інвестиційна привабливість»

Сутнісна ознака інвестиційної привабливості	Визначення	Автор
1	2	3
як ефективність	Сукупність природно-географічних, соціально-економічних політичних та інших чинників, які формують уявлення інвестора про ефективність інвестування в об'єкти	Е.В. Вологдін
	Певний стан господарсько-економічного розвитку, за якого з великою часткою ймовірності в прийнятні для інвестора терміни інвестиції можуть дати задовільний рівень прибутковості чи може бути досягнутий інший позитивний ефект	Т.Н. Гуськова, В.М. Рябцев, В.Н. Геніатулін
як можливість для інвесторів	Можливість отримання прибутку у процесі вкладання грошей у цінні папери підприємства	С.С. Донцов
	Гарантоване, надійне і своєчасне досягнення цілей інвестора на базі економічних результатів діяльності даного інвестованого виробництва	Г.Л. Ігольніков, О.Г. Патрушева
	Інвестиційна привабливість – це рівень задоволення фінансових, торговельних, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора стосовно інвестування конкретного підприємства	А.В. Чупіс
як сукупність чинників	Узагальнююча характеристика переваг і недоліків інвестування окремих напрямів і об'єктів із позиції конкретного інвестора	І.О. Бланк
	Сукупність деяких чинників, об'єктивних ознак, властивостей засобів, можливостей економічної системи, яка зумовлює потенційний платіжний попит на інвестиції	Л.С. Валірунова
	Сукупність об'єктивних можливостей і обмежень, що зумовлюють привабливість середовища і впливають на інтенсивність інвестування з використанням наявних умов та передумов	Н.А. Корнєєва
як порівняльний показник	Інвестиційна привабливість підприємства дає змогу потенційному інвестору оцінити, наскільки той або інший об'єкт інвестицій привабливіший за інших для вкладення наявних коштів	А.П. Гайдук
	Відносне поняття, що відображає думку певної групи інвесторів відносно співвідношення рівня ризику, рівня прибутковості і вартості фінансових ресурсів у тій або іншій державі, регіоні або галузі	В.А. Квартальнов
як співвідношення прибутковості та ризику	Наявність економічного ефекту (доходу) від вкладення грошей за мінімального рівня ризику	В.В. Бочаров
	Комплексна категорія, що включає облік внутрішніх чинників у вигляді інвестиційного потенціалу, зовнішніх – інвестиційного клімату та суперечливої єдності об'єктивних і суб'єктивних чинників у вигляді обліку рівня ризику та прибутковості інвестиційної діяльності за умови узгодженості інтересів інвестора і реципієнта	Р.А. Єрніязов
	Отримання максимального прибутку в разі заданого рівня ризику	В.Ф. Шарп, Г. Марковіц
як інтегральний показник	Інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції ефективності інвестиційної діяльності в них	І.О. Амплєєва
	Інтегральна характеристика доцільності вкладення капіталу в потенційні об'єкти інвестування з огляду на їхній інвестиційний потенціал та пов'язані із цим процесом специфічні (мікроекономічні) й неспецифічні (макроекономічні) інвестиційні ризики	В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда
	Інтегральний показник, що об'єднує систему формальних і неформальних критеріїв, за якими визначається доцільність вкладення капіталу в потенційний об'єкт інвестування; сукупність певних параметрів та характеристик, притаманних цьому регіону, які дають йому змогу залучати необхідний обсяг капіталу на взаємовигідних з інвесторами умовах	С.О. Іщук
	Інтегральна характеристика окремих підприємств, галузей, регіонів, країни у цілому з позицій перспективності розвитку, дохідності інвестицій та рівня інвестиційних ризиків	В.М. Бондарь
	Інтегральна сукупність критеріїв дійсності умов та чинників, які забезпечують зацікавленість інвесторів у вкладенні капіталу	С.О. Гуткевич

привабливість», можна зауважити, що обидва поняття мають право на існування. Вони охоплюють велику кількість чинників, які впливають на процес реалізації інвестиційних проєктів, а також на прийняття рішень щодо них.

Таким чином, можна відзначити, що в літературі та на практиці спостерігається значне різноманіття поглядів на сутність інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату, що зумовлює відмінні підходи до їх діагностики. Усе це зумовило необхідність уточнення змістового наповнення цієї категорії та відокремило особливості її розуміння з позиції реальних та фінансових інвесторів, які мають різні цілі під час вкладання коштів у підприємство.

На основі проведеного дослідження пропонуємо таке трактування визначених категорій. Отже, інвестиційний клімат варто розглядати як сукупність різноманітних чинників (політичних, соціально-економічних, фінансових, соціально-культурних, організаційно-правових та географічних) зовнішнього середовища підприємства, що беруться до уваги інвестором до початку здійснення конкретного інвестиційного проєкту, а інвестиційну привабливість слід розуміти як інтегральну сукупність чинників зовнішнього і внутрішнього середовища окремих підприємств, галузей, регіонів, країни у цілому з позицій перспективності розвитку, дохідності та рівня інвестиційних ризиків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бирман Г. Капиталовложения: Экономический анализ инвестиционных проектов : учебник для вузов / пер. с англ. ; под. ред. Л.П. Белых. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 631 с.
2. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента : в 2-х т. Москва : ОМЕГА-Л, 2008. 448 с.
3. Інвестування : підручник / В.М. Гриньова та ін. Київ : Знання, 2008. 452 с.
4. Гуткевич С.А. Формирование инвестиционной привлекательности аграрного сектора экономики : дисс. ... докт. экон. наук : 08.07.02. Киев, 2004. 384 с.
5. Струніна В.В. Шляхи поліпшення інвестиційного клімату в Україні. *Економіка України*. 2001. № 9. С. 11–16.
6. Цубера К.В. Сутність інвестиційної привабливості підприємства як економічної категорії. *Управління розвитком*. 2014. № 10. С. 112–114.
7. Игольников Г.Л., Патрушева Е.Г. Управленческие основы инновационно-инвестиционной деятельности промышленных предприятий : учебное пособие. Ярославль, 2002. 107 с.
8. Чупіс А.В. Інвестування в аграрній сфері. Суми : Довкілля, 2002. 244 с.
9. Корнєєва Н.А. Методичні підходи до побудови комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 2. С. 106–111.
10. Амплєєва І.О. Регіональний розподіл інвестицій в основний капітал. *Науково-технічна інформація*. 2005. № 3(25). С. 11–14.

11. Ішук С.О. Моделі інтегрального оцінювання результатів фінансово-господарської діяльності промислових підприємств регіону. *Регіональна економіка*. 2008. № 2. С. 25–34.

12. Бондарь В.Н. Противодействие коррупции на муниципальном уровне. Москва : Волтерс Клувер, 2008. 272 с.

REFERENCES:

1. Birman G. (2003) *Kapitalovlozheniya: Ekonomicheskiy analiz investitsionnykh proektov* [Investment: Economic analysis of investment projects]. Moscow : YuNITI-DANA. (in Russian)
2. Blank I. A. (2008) *Osnovy investitsionnogo menedzhmenta* [Investment Management Basics]. Moscow: OMEGA-L. (in Russian)
3. Ghrynjova V. M., Kojuda V. O., Lepejko T. I., Kojuda O. P. (2008) *Investuvannja: pidručnyk* [Investing: textbook]. Kyiv: Znannja. (in Ukrainian)
4. Gutkevich S. A. (2004) *Formirovanie investitsionnoy privelykatel'nosti agrarnogo sektora ekonomiki* [Formation of investment attractiveness of the agricultural sector of the economy: thesis of the doctor of economic sciences] (PhD Thesis), Kyiv.
5. Strunina V. V. (2001) *Shljakhy polipshennja investycijnogho klimatu v Ukrajinі* [Ways of improving the investment climate in Ukraine]. *Ekonomika Ukrajinjy*, no. 9, pp. 11–16.
6. Cubera K. V. (2014) *Sutnistj investycijnoji pryvablyvosti pidpryjemstva jak ekonomichnoji kateghoriji* [The essence of investment attractiveness of the enterprise as an economic category]. *Upravlinnja rozvytkom*, no. 10, pp. 112–114.
7. Igoľnikov G. L., Patrusheva E. G. (2002) *Upravlencheskie osnovy innovatsionno-investitsionnoy deyatelnosti promyshlennykh predpriyatij uchebn posob* [Management foundations of innovative investment activities of industrial enterprises study guide]. Yaroslavl. (in Russian)
8. Chupis A. V. (2002) *Investuvannja v aghrarnij sferi* [Investing in the agricultural area]. Sumy: Dovkillja. (in Ukrainian)
9. Kornjejeva N. A. (2007) *Metodychni pidkhody do pobudovy kompleksnoji integrahlnoji ocinky investycijnoji pryvablyvosti na reghionaljnomu rivni* [Methodical approaches to building a comprehensive integrated assessment of investment attractiveness at the regional level]. *Aktualjni problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 106–111.
10. Ampljejeva I. O. (2005) *Reghionaljnij rozpodil investycij v osnovnyj capital* [Regional distribution of fixed capital investment. Scientific and technical information: scien. & pract. inf. journal]. *Naukovo-tekhnichna informacija*, no. 3(25), pp. 11–14.
11. Ishhuk S. O. (2008) *Modeli integrahlnogho ocinjuvannja rezuljtativ finansovo-ghospodarskoji dijajlnosti promyslovykh pidpryjemstv reghionu* [Models of integrated evaluation of results of financial and economic activity of industrial enterprises of the region]. *Reghionaljna ekonomika*, no. 2, pp. 25–34.
12. Bondar' V. N. (2008) *Protivodeystvie korruptsii na munitsipal'nom urovnevv* [Anti-corruption at the municipal level]. Moscow: Volters Kluver. (in Russian)